

ÇAMUR MALZEMENİN SÜREÇ SANATINDA KULLANIMI

Ayşe CANBOLAT
Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi, Türkiye
aysecanbolat@mu.edu.tr
http://orchid.org/0000-0002-7408-3406

<i>Atıf</i>	Canbolat, A. (2021). ÇAMUR MALZEMENİN SÜREÇ SANATINDA KULLANIMI. The Turkish Online Journal of Design Art and Communication, 11 (3), 786-796.
-------------	---

ÖZ

Sanat; düşünme, arayış, değişim-dönüşüm, üretim- tüketim ve uygulama süreçlerinin tümünü kapsamaktadır. Sanatın bu çok katmanlı yapısıyla büyük ölçüde benzer bir ilişki içinde olan çamur malzeme; hem yüzey hem de üç boyut imkânı sunmaktadır. Şekillendirmesi başlı başına bir süreç gerektiren çamur, plastik özelliğinden ötürü çağdaş sanat üretimlerinde sıklıkla kullanılan bir malzemedir. Seramik şekillendirme yöntemlerini kullanan sanatçıların ele alındığı bu çalışmada; şekillendirme ve kurutma sonrası eserin su ile teması ile başlayan çözünme süreci de çalışmanın önemli bir parçasını oluşturmaktadır. İzleyiciye, devam eden ya da tamamlanan bir süreci sunan sanatçıların eserleri; Video Sanatı, Yerleştirme, Performans ve Kavramsal Sanat gibi postmodern sanat akımları ile doğrudan ilişkilidir. Bu geçişken ilişkinin merkezinde yer alan çamur malzeme, seramik sanatındaki kullanımından farklı olarak çağdaş sanat pratiklerinde süreç odaklı kullanımı açısından ele alınmıştır. Bu çalışmanın konusunu; David Cushway, Clare Twomey, Caroline Tattersall, Juree Kim ve Karin Lehmann'ın bu bağlamda ürettikleri eserleri oluşturmaktadır. Sanatçıların bu anlayıştaki üretimlerinde; çamurun geri dönüşümünden ziyade süreçle birlikte geçirdiği değişim ve dönüşüm evrelerinde izleyicinin duygusunu ve algısını yakalayarak eserle etkileşime geçmesinin amaçlandığı görülmektedir.

Anahtar Sözcükler: *Çağdaş Sanat, Çamur, Süreç, Su, Tüketim.*

USE OF CLAY MATERIAL IN PROCESS ART

ABSTRACT

Art; It covers the use of search, seeking, change-transformation, production-consumption and application processes. The clay, which is in a very similar relationship in this very many structures of art; It offers both surface and three dimensions. In the process of shaping itself, clay is a material used in art production due to its plasticity. The solving process, which works by the artists who use these ceramic solution methods, shaped and dried from clay, with water, is also included in the work. The works of artists who present an ongoing or completed embroidery to the viewer; Video Art is directly related to postmodern art movements such as Installation, Performance and Conceptual Art. The clay material, which is at the center of this transitive relationship, has been discussed in terms of its process-oriented use in contemporary art practices, unlike its use in ceramic art. The subject of this study; David Cushway, Clare Twomey, Caroline Tattersall, Juree Kim and Karin Lehmann's works in this context. In the productions of the artists with this understanding; rather than recycling the clay, it is aimed to capture the emotion and perception of the audience and interact with the work in the phases of change and transformation that it goes through with the process.

Keywords: *Contemporary Art, Clay, Process, Water, Consumption.*

GİRİŞ

Sanat; düşünme, arayış, üretim-tüketim, değişim-dönüşüm ve uygulama süreçlerinin tümünü kapsamaktadır. Tüm bu süreçler her bir sanat disiplini içinde ve çağdaş sanatçıların üretimlerinde farklı biçimlerde kendini göstermektedir. Postmodern süreçle birlikte yapı bozum, hazır nesne kullanımı, Yerleştirme (Enstalasyon), Video Sanatı, Performans, Happening gibi farklı yaklaşımlar, sanatta yapma eylemi kadar yıkmaya-yok etme eylemlerinin de ön plana çıkmasında etkili olmuştur.

Endüstri ve teknoloji alanlarında yaşanan gelişmelerle birlikte sanat alanında çeşitli malzemelerin kullanımı ile üretim biçimleri çeşitlenmiş ve boyut sorunu da büyük ölçüde ortadan kalkmıştır. İfade olanaklarının çeşitlenmesiyle birlikte sanatın sınırları da genişlemiştir. Sanat eserinin biricik olması, kalıcı olması, müze ya da galerilerde sergilenmesi gibi temel ilkelerin aşıldığı post-modern dönemde, ifade biçimleri ve çeşitleri de büyük değişim göstermiştir. Bu bakış açısı doğrultusunda güncel sanat pratikleri ele alındığında; sanatta üretim odağında süreci belgeleme, kayıt etme, kayıt oluşturma gibi uygulamaları da içinde barındırır. Bu noktada Video Sanatı, Yerleştirme, Performans, Kavramsal Sanat ve Yoksul Sanat (Arte Povera) gibi çeşitli akım ve eğilimlerle doğrudan bağlantısı olan Süreç Sanatı;

İşlem Sanatı” olarak da bilinir. 1966’da başlayarak ABD’de yaygınlaşan YERYÜZÜ SANATI, KARŞI BİÇİM, YOKSUL SANAT, Karşı- Yanılsama (Anti-Illusion) gibi sergiler geleneksel sanatta kullanılmayan yağ, kauçuk, ot, buz, talaş, vbg [vb.] zaman içinde değişime uğrayan çeşitli malzemeler ve yöntemler uygulamış; yerçekimi, ısı, atmosferik etkilerden yararlanmışlardır. Sanat yapıtının satılabilirliğine ve piyasa değerine karşı çıkan bu uygulamalar sanatı bir süreç, bir oluşum olarak da ortaya koyuyordu. Bu tür çalışan sanatçıların çoğu aynı zamanda Yoksul Sanat, Yeryüzü Sanatı, KAVRAMSAL SANAT, YERLEŞTİRME, KENDİ KENDİNİ YOK EDEN SANAT gibi akımlar içinde yer alırlar (Eczacıbaşı, C. 3: 1452).

Süreç Sanatı kapsamında yapılan kaynak taraması sonucunda, bu başlık altında ele alınabilecek üretimlerin belli bir tarihsel dönemi kapsamadığı ve manifestosunun olmadığı görülmektedir. Burada ön plana çıkan üretim ve uygulamaların temel özelliği, zaman içerisinde değişim ve dönüşüme uğrayan nesnelerin kullanımı ve geçirdikleri süreci yansımasıdır. Sanatın sınırlarının genişlemesi, disiplinler arası geçişken yapının ve anlayışların benimsendiği bir yaklaşım, sürecin de esere dahil edilmesiyle daha fazla ön plana çıkmaktadır. Sanat eserinin üretim ve algılanış biçiminin geçirdiği tüm bu değişimlerle birlikte, yaygın bir ifade biçimi olarak Yerleştirmeler; pek çok çağdaş sanatçının benimsediği bir eğilim olmuştur. Mekâna özgü üretim biçimi olarak da nitelendirilen bu eğilim, çok farklı malzemelerin ve nesnelerin kullanımı ile sanatçıya geniş ifade olanakları sunmaktadır. Bu yanı ile aynı zamanda eserin farklı sanat hareketleri ya da akımlarla olan bağlamına ve geçişkenliğine de imkân sağlamaktadır. Bu doğrultuda;

Performans, enstalasyon ve video sanatı genellikle tek bir sanat eserinde bir arada görünür ve üç medya da aşağıdaki gibi özetlenebilecek ortak özellikleri paylaşır. Birincisi, bunların içeriği, biçimi ve yapısı çoğu zaman, zamana dayalı olan medya, sanatçıların ve izleyicilerin zaman içindeki değişimlere ve sürelelere katılmalarını ve gözlemlenmelerini gerektirir. İkincisi, sunumdan soyutlamaya kadar geniş bir estetik uygulama yelpazesini ve sonsuz stil yelpazesini içerirler. Üçüncüsü, genellikle bir kişinin veya yerin deneyimini dikkate almayı gerektirdikleri ve birbiriyle ilişkili özneler olarak sanat ve izleyici arasındaki karşılıklılığı artırdıkları sürece izleyicilerin ilgisini çekerler. (Aktaran; Livingstone ve Petrie, 2017: 330).

Eserin üretimi, sergileme biçimi ve izleyicinin etkileşimi açısından ele alındığında performans, yerleştirme ve video sanatının bir arada sunulması, sanatta ifadenin ve anlatımın güçlenmesi açısından etkilidir. Bu eğilimlerden biri olan Yerleştirmelerle birlikte; çağdaş sanatçıların kullandığı malzemeler, teknikler, üretim biçimleri ve eseri şekillendirme süreçleri gibi pek çok olgu, değişime uğramıştır. Bu değişimle birlikte sanatın ve sanatçının geleneksel anlayıştan uzaklaştığını ifade etmek mümkündür. Postmodern süreçle birlikte ressam, heykeltıraş, seramik sanatçısı gibi alana özgü nitelendirmelerin, malzeme ya da tekniğin dışına çıkmış ve artık sanatın her alanında eser veren sanatçılar için “*çağdaş sanatçı*” ifadesi kullanılır olmuştur. Bu sanatçıların başında gelen Fernandez Arman, Damien Hirst, Anish Kapoor, Ai Weiwei, Jeff Koons, Marc Quinn, Felix Gonzalez Torres gibi çok bilinen çağdaş

sanatçılar, belli bir disiplinle kendilerini sınırlamadan üretimlerini gerçekleştirmektedir. Bu yaklaşım çerçevesinde son dönem sanatçıların üretimleri incelendiğinde; seramik çamurunu kullanarak eserlerini şekillendiren pek çok çağdaş sanatçı dikkat çekmektedir. Hanaor (2007) *Breaking the Mould: New Approaches to Ceramics* isimli kitabında çamurun çağdaş sanatta kullanımlarını şu şekilde açıklar:

Günümüzün görsel kültüründe her zamankinden daha karmaşık ve sofistike çamur kullanımı, bir malzeme olarak, salt modelleme malzemesi olarak rolünün ötesine geçtiği konusunda bize hiç şüphe bırakmaz. Çamurun benimsediği uygulama genişliği ve çeşitli formlar, bu tür uygulamalar hakkındaki anlayışımızı temelden sorgulamaya yönelir (s. 27).

Çağdaş sanatta böyle bir kullanım alanı bulan çamur; geçmiş binlerce yıl geriye dayanan en eski ve köklü sanatlardan biri olan seramiğin temel malzemesidir. Bu temel malzeme; kolaylıkla şekil verilebilen ve bu şekli koruyan, su ile temas ettiğinde geri dönüştürülebilen, pişirilmesiyle dayanıklılık kazanabilen bir yapıdadır. Seramik eğitiminde ve üretiminde çamurun kullanımı ise; şekillendirilmesi, kurutulması, pişirilmesi, sırlanarak sır pişiriminin yapılması gibi temel ve doğrusal bir süreci kapsamaktadır. Bu işleyişin en önemli ve teknik donanım gerektiren aşamalarından biri de, çamurun pişirilmesidir. Isının devreye girmesiyle birlikte, bünyede pekişmenin sağlanması, seramik ürüne dayanıklılık ve sağlamlık kazandırır. Çamurun yüksek sıcaklıklara maruz kalması ile geri dönüşü mümkün olmayan reaksiyonlar gerçekleşir. Geçirdiği bu reaksiyonlar sonucu pişmiş çamur; seramik olarak adlandırılır.

Çamur; pişirilmediği sürece geri dönüştürülebilen ve pişirilmesiyle de kalıcı bir hale gelen yanı ile çok geniş ifade ve anlatıma imkân sağlayan doğal bir yapıya sahiptir. Bu özelliklerinin yanı sıra gelenek, endüstri, teknoloji ve sanat gibi çok katmanlı yapısıyla seramik sanatında; alışılmışın dışında yeni alternatiflerin kullanıma girmesi, üreticinin ve tüketicinin bu yaklaşımlara aşinalığı zaman gerektirir. Tarihsel açıdan ele alındığında seramik; zanaat ve geleneksel üretimin ağır bastığı bir disiplindir. Böyle köklü ve geleneksel üretim anlayışının hâkim olduğu bu disiplinde, teknik sınırlılıklar ve kalıpların aşılması postmodern dönemde esnemeye başlamıştır. Çağdaş sanatçıların seramik üretim yöntemleri ve malzemelerini kullanmasıyla, seramik eğitimi almış sanatçıların farklı bakış açıları ve yaklaşımlarla ortaya koyduğu seramik dışı üretimler güncel yaklaşımlar olarak ifade edilmektedir. Bu yanı ile;

Seramik sanatçısının alışılmadık sonuç arayışı, hem zanaat, uygulamalı sanatı tanımlayan özelliklerin yeniden temellendirilmesinde hem de genellikle uygulamalı sanat söyleminin dışında var olan unsurların benimsenmesini sağlamıştır. Seramik sanatçısının aşına olmama ve genişletilmiş seramik uygulama alanına yaklaşımı, haklı olarak, bireylerin aşinalığın belirli unsurlarını müzakere ettikleri çok sayıda formatı içermektedir (Livingstone ve Petrie, 2017: 324).

Sanat bağlamında ve seramik özelinde değişen anlayış ve üretimler çerçevesinde, çamur malzemenin bu kullanımı her ne kadar yeni olmasa da, hızla yaygınlaşan bir uygulama olarak kendini göstermektedir. Bu noktada sanat eserinin biricik olması, kalıcı olması gibi değişen özelliklerinin yanı sıra; “Greenberg’e göre sanatın sergilenme koşullarının değişmesi, sanatın belli bir azınlık için üretilmiş, salt parasal değeriyle sınırlı bir nesne olmaktan, daha geniş bir sosyal bağlama taşındığı bir süreci simgeler” (O’Doherty, 2019: 21). Sanatın değişen bu bağlamı ile birlikte üretilen eserler hem anlam hem de anlatım olarak büyük ölçüde çeşitlenmiştir. Bu çeşitlilikle birlikte çağdaş seramik sanatçıların, çamurun pişirim sürecini devre dışı bıraktıkları etkileşimli eserleri yeni ifade biçimlerine imkân sağlamaktadır.

Çamurun pişmemiş biçimde sunulması- birincisi başka bir ortam aracılığıyla temsil edilir. İkincisi, performans veya zamana dayalı uygulamalarda, seramik olmayan ortam tarafından desteklendiğinde-çoğu kez varsaydığı nesne aracılığıyla çamura aşinalığı ortadan kaldırma ve malzemenin kendisini sorgulamaya çalışır. Çamurun maddeselliğini sorgularken ve araştırırken... (Livingstone and Petrie, 2017: 327).

Diğer disiplinlerle olan bağlantısı, eserin kavramsal yanının ve üretim sürecinin daha yoğun bir biçimde öne çıkmasını sağlar. Çamurun süreç odaklı kullanımı, bozunma-çözünme aşamalarına yönelik meydan okuma, uygulama ve sergileme biçimleri sanat bağlamında çamurun maddeselliğine dair arayışları

içinde barındırır. Bu uygulamaları video kaydı ya da fotoğraf olarak izleyiciye sunmak, sanat pratiğinin tekrarlanabilir, kaydedilebilir ve arşivlenebilir olma gibi alternatifleri kullanarak kalıcı ya da aktarılabılır olmasına da imkân sağlar. Fotoğraf ya da videonun yanı sıra seramik sanatı içinde geniş bir kullanım alanı bulan yerleştirmeler de seramiğin plastik ve değişken yapısı ile oldukça uyumludur. Bu geçişken ilişkinin merkezinde yer alan çamur malzemenin, seramik sanatındaki kullanım sürecinden farklı olarak, çağdaş sanat pratiklerinde süreç odaklı kullanımı ele alınmıştır. Bu çalışma kapsamında incelenen sanatçılar; eseri şekillendirip kuruttuktan sonra su ile temasını sağlayarak, kuru bünyenin su emme sürecini de çalışmaya dahil etmektedir. Sanat galerilerinde sergilenen bu çalışmalar, pişirilmediği için geri dönüştürülebilir ya da kalıcı olmayan sanat eseri olarak ifade edilebilmektedir. Giderek yaygınlık kazanan bu üretim anlayışını benimseyen David Cushway, Clare Twomey, Caroline Tattersall, Karin Lehmann ve Juree Kim'in eserleri bu çalışmanın odağında incelenmiştir.

YÖNTEM

Bu çalışmanın araştırma sürecinde, yerleştirme, performans ya da video kaydı şeklinde sergiledikleri eserlerinde, çamur malzemeyi pişirmeden kullanan ve kuruduktan sonra su ile buluşturan sanatçılar ve üretimleri ele alınmıştır. Bu başlık çerçevesinde öne çıkan sanatçılar için basılı ve yazılı kaynaklar taranmış, sanatçıların web siteleri ve birlikte çalıştıkları galerilerin web sayfaları üzerinden araştırma yürütülmüştür. İletişim bilgilerine erişilebilen sanatçılar ile iletişime geçilerek araştırma derinleştirilmiştir. Sanatçıların bu başlık altında ele alınan çalışmaları, uygulama ve sergileme süreçleri üzerinden incelenmiştir.

ÇAMUR MALZEME VE SÜREÇ

Eserlerinde çamur malzemeyi kullanan ve üretimden ziyade eserin izleyici ile buluştuğu noktada yıkım sürecini esas alan çalışmalarıyla öne çıkan çağdaş sanatçıların ağırlıklı olarak yerleştirme şeklinde düzenlenen bu çalışmalarını, süreç odağında gerçekleşen performans ya da video kaydı şeklinde izleyiciye sunduğu görülmektedir. Bu yanı ile benzer üretim-tüketim mantığını ve işleyişi kullanan sanatçılar, bu konu odağındaki çalışmaları ve sanatsal sürece bakış açıları üzerinden incelenmiştir.

DAVID CUSHWAY (1965-)

İngiliz sanatçı Cushway; çizim, çamur, seramik, fotoğraf, video, yerleştirme, performans ve süreç sanatı gibi çok çeşitli materyalleri ve yöntemleri kullanmakta ve "...malzemenin kavramı etkileme biçiminin ilgisini çektiğini ve malzemenin kavramla olan bağlantısını..." önemseydiğini belirtmektedir (Buszeck, 2011; 162). Bu anlayış çerçevesinde geri dönüşüm ya da yıkım olarak ifade edebileceğimiz süreçleri ele alan David Cushway'in "Süblimasyon" (Resim 1) isimli çalışmasında izlediği yol şöyle tanımlanmaktadır:

Sürekli bir yaşam döngüsünü anlatan video çalışması, sanatçının çamurdan yapılmış büstünün bir su tankına daldırılması ve gerçek zamanlı olarak çözülmesine izin verilmiştir. Nesne bir biçimden diğerine, bir tepeden bir manzaraya değişir, ancak tankta belli bir biçime sahip büst, çamur ve su, yani büstü yeniden oluşturmak için gerekli tüm malzemeler bulunur. Bu süreç videoda kendini sürekli olarak tekrar eder ve insanın ölüm gerçeğini tersine çevirme arzusunu temsil eder. Bize dünyanın ve evrimin bir ürünü olduğumuzu ve nihayetinde ona geri döndüğümüzü hatırlatır (URL-1).

Resim 1: David Cushway, “Süblimasyon”, cam fanus, çamur, su, video, 2001

Piştirilmediği sürece geri dönüştürülebilir bir malzeme olan çamurun bu özelliğini kullanan Cushway eserinde; büstün suya bırakılması ile başlayan erime ve yok olma sürecini kayıt altında izleyiciye sunar. Sanatçının kendi büstü, tam anlamıyla karakteristik bir ifadeye sahip olmaktan ziyade insanı temsil eder. Suda gerçekleşen bu yok olma süreci, izleyicide faniliği, ölümü ve yok oluşu çağırır. İzleyicinin videoda gözlemlediği dönüşümü bizzat yaşıyor olması, bağlantı kurması açısından önemlidir.

Andrew Livingstone ve Kevin Petrie'nin 2017 yılında yayımladığı *Ceramics Reader* kitabına (s. 329) göre; Cushway'ın *Süblimasyon* (2000) isimli çalışmasında çamurdan yapılmış nesnenin parçalanma süreci, sonuçta üç temsil unsuruna sahip olan bir olaydır. Birincisi; gerçek yapıtın sunumudur. Bu olayın izleyiciliğine katılanların hatırasıyla sınırlı bir defaya mahsus bir olaydan oluşur. İkincisi; işin zamana dayalı unsurunu hareketli görüntüler aracılığıyla kaydedebilen video ile olayın belgelenmesine dayanır. Üçüncü unsur; hareketsiz fotoğrafın kullanılmasıdır. Ancak bu tür bir fotoğrafçılık olayı geliştirirken, dahil olan zaman unsuruna dair hiçbir gösterge vermez.

Sürekli tekrar eden kayıt ile eserde malzemenin değişimi ve süreç ön plandadır. Eserdeki dönüşüm sürecini kayıt altına almak, belgelemek, eserin izleyiciye ulaşmasında ve tekrar eden yanı ile eserin anlamını ve anlatımını zenginleştirmede önemli bir rol oynar. Gerçek yapıt, video kaydı ve fotoğraf gibi farklı medyaların bir arada kullanımıyla çamur büstün geri dönüşüm süreci var olmadan-yok olmaya doğru bir döngü şeklinde izleyiciye sunulmaktadır.

CLARE TWOMEY (1968-)

İngiliz sanatçı Clare Twomey; çoğu zaman izleyici katılımlı ve geniş çaplı yerleştirmeleriyle dikkat çekmektedir. Çamur malzemenin sınırlarını yeniden keşfeden çalışmalarıyla öne çıkan sanatçının; “Bu delilik mi. Bu güzellik mi.” (2010) isimli performansı, Londra da Siobhan Davies dans stüdyosu, Manchester Whitworth Sanat Galerisi ve Edinburg'daki Dovecot Studios olmak üzere üç farklı mekânda sergilenmiştir. (Walden, 2013: 21). Bu performans için seramik şekillendirme tornasında ustalıklarla şekillendirilmiş, kurutulmuş fakat piştirilmemiş saksılar masaların üzerine yerleştirilmiştir. (Resim 2) Sürecin işleyişini sağlayan bir görevli tarafından saksıların içine sürekli olarak su doldurulur. Kuru saksının su ile doldurulması sonucu, ani çatlaklarla zaman zaman su, masaya dökülmekte ve diğer saksıları da ıslatmaktadır (Resim 3). Tabanı büyük ölçüde eriyen saksılar masadan alınarak geri dönüşüm kovalarına atılmakta ve eriyen saksıların yerine yenisi konularak aynı işlemler tekrarlanmaktadır (URL-2) Kuru kapların su ile doldurulmasıyla formlar çatlayarak su masanın üzerine dökülüp zemine akmakta ve görevli tarafından paspasla temizlenmektedir. Aynı işlemlerin tekrarlandığı performans bu şekilde devam eden bir döngüden oluşmaktadır.

Resim 2-3: Clare Twomey, “Bu delilik mi. Bu güzellik mi.” çamur, su, 2010, Siohan Davies Stüdyoları.

Ustalıkla şekillendirilmiş, kurumuş saksıların içine su doldurulmasıyla “boşuna çaba” olarak ifade edebileceğimiz sonu baştan belli olan geri dönüşüm süreci, tekrar tekrar başlar. Performansta kullanılan “...saksılar zanaatkârdır, ancak formlar güzellik ve ritüeli ifade eder. Her biri değiştirilir ve “sürpriz olmadan, umutla görev yeniden başlar” (URL-3). Ustalıkla şekillendirilen formların işçiliği ve standart yapısı izleyiciye güzelliği sunarken, yok olacağını bile bile suyla temas ettirilmesi ise; belki de aynı işlemi tekrar tekrar yapıp farklı sonuçlar bekleme çabasıysa delilik olarak nitelendirilebilir. Boşuna umut arayışı, sonucun aynı olacağını bile bile eylem boyutuyla amansızca devam eder. İzleyici bu şekilde tekrar eden süreçte, değişen çok bir şey olmasa da insan eyleminin ısrarlı çabasına ve sessiz yıkım anına tanıklık eder.

CAROLINE TATTERSALL (1980-)

İngiliz sanatçı Caroline Tattersall; suyu sıvı ve buz halinde kullandığı iki farklı eseriyle bu çalışma kapsamında ele alınmıştır. Bu araştırma kapsamında ele alınan sanatçılardan farkı suyu iki farklı formda ve kontrollü kullanmasıdır. Suyu kontrollü kullanarak, çamurun çözünme sürecini uzatır. Sürecin uzaması ortaya daha etkili sonuçların çıkmasını sağlamaktadır.

Tattersall; seramik eğitimi aldığı dönemde şekillendirdiği saksıların yanlışlıkla dışarıda kaldığını ve soğukta donan formların görüntüsünün çalışmalarına yeni bir yön verdiğini belirtmektedir. Sanatçı; bu tesadüfi donma durumunun; şekillendirdiği çamurun pişirim sürecinin tam zıttı bir uygulama olduğunu vurgulamaktadır. Bu farkındalık Tattersall’ın yeni çalışmalar üzerinde düşünmesini sağlamıştır. Bu düşünme sürecinde çamurun su ile buluşması ya da kapların içini buzla doldurarak etkilerini gözlemleyen sanatçının bu ilgisi çalışmalarına yavaş yavaş yön vermiştir.

“Aftermath” isimli çalışması (Resim 4), sanatçının 2008 yılında master yaptığı dönemde gerçekleştirdiği bir yerleştirmedir. Bu yerleştirme; 2008 yılında İngiltere’de Royal College of Art’da, 2009 yılında da Flowers East Galerisinde ve British Ceramics Biennale’de sergilenmiştir. Terkedilmiş bir masa şeklinde düzenlenen yerleştirmede; sandalyeler etrafa devrilmiş, masanın üzerindeki tabak ve kâseler, bir olaydan sonra bırakılmış gibi üst üste istiflenmiştir. Masa üzerinde yer alan bu tabaklar porselenden şekillendirilmiş olup, pişirilmemiştir. Masaya suyun akmasını sağlayan sistem lavabo, musluk, su boruları ve plastik kovadan oluşmaktadır. Sistemin işleyişi şu şekilde gerçekleşir. Musluktan akan su lavaboyu doldurmakta, dolan lavabodan taşan su aşağıda yer alan plastik kovaya akmakta ve kovadaki suyun boru sistemi ile yukarıdan tekrar devir daimi sırasında boruda açılan delikten damlayan su pişmemiş servis tabakları ve kâselerin üzerine damlamaktadır. Damlaların sürekliliği ile giderek aşınan, tabakların su ile teması sonucu yumuşayan hatta yüzeye sıçramaya başlayan çamur masayı beyaza boyamaktadır. Kontrollü ve sürekli damlayan suyun kuru çamurda oluşturduğu dokular erozyon etkisi oluşturmaktadır (C. Tattersall ile kişisel iletişim, 05 Nisan 2021).

Resim 4: Caroline Tattersall, “Aftermath” 2009, Sanatçının kişisel Arşivi.

Tattersall, bu anlayışta ürettiği eserlerini eritme performansı ve sürecin kaydı olmak üzere iki biçimde var ettiğini belirtmektedir (C. Tattersall ile kişisel iletişim, 05 Nisan 2021). Sanatçının performans ve video kaydını dahil ettiği eserleri çoğunlukla Yerleştirme olarak sergilemesinin yanı sıra eserlerindeki kavramsal yanı da oldukça ağır basmaktadır.

“Spode Towers” (2011) isimli eserini ise, eski Spode Fabrikalarında kaldığı süre zarfında, burada bulunduğu kalıplara döküm yaparak oluşturmuştur. Dökümle şekillendirme yoluyla elde ettiği bu formları üst üste yerleştirerek iki metreden fazla yüksekliğe ulaşan yerleştirmeler yapmıştır. Yerleştirmeyi oluşturan pişmemiş formlar sergi akşamı buzla doldurularak, buzun erimesi ve sonrasında formları eritme süreci izleyiciye sunulmuştur. Sanatçının kuru formların içine buz koymasıyla elde ettiği buzlu parlaklık, kulelerin sırlı bir çömlek yığını gibi görünmesini sağlamıştır. Fakat zaman içinde buzun eriyerek kuru çamurun içine işlemesi daha yavaş ilerleyen bir süreçte gerçekleşir. Öncelikle buzun erimesi ve çamuru eritmesiyle birlikte kuru çamur yüzeyinde renk değişimleri yaşanmaktadır. Altı hafta süren sergide izleyicinin neler olduğunu anlayabilmesi için serginin ilk yirmi dört saatlik süreci kayıt altına alınmıştır. Sanatçı özellikle kuleler yaptığını, çünkü bu kulelerin kaçınılmaz bir şekilde düşeceğini belirtmektedir (C. Tattersall ile kişisel iletişim, 05 Nisan 2021).

Hem birbiri üzerinde duran hem de birbiri ile ilişkili olan formlar kuleyi oluşturmaktadır. Buzun erimesi ile yumuşayan çamur, formların çökmesini sağlamaktadır. Yavaş yavaş eriyen buzlar birbiri ile bağlantılı formları çökertmektedir. Her bir çöküş, yok oluş bir diğerini etkilemektedir. Belli bir yükseklikte ve birbiri üzerinde duran formlar yere düştüğünde çarpma sesi çıkarır. Birbirine bağlı çok bileşenli bu yapının usul usul erime ve çökme süreci, yok olup giden doğal kaynaklarımızın sessiz çöğüllükleri gibi yorumlanabilir.

Resim 5-6: “Spode: İyi cins İngiliz porseleni, (Spode Towers), 2011, Sanatçının kişisel Arşivi.

KARIN LEHMANN (1981-)

İsviçreli sanatçı Karin Lehmann, bir seramik atölyesinde profesyonel bir çömlekçi olarak dört yıl çırak olarak çalışmış ve daha sonra güzel sanatlarda eğitim almıştır. Yerel çamurları kullanarak tornada şekillendirdiği geleneksel kap formları, kuruduktan sonra galerinin zeminine belirli aralıklarla yerleştirilir. Çamurdan şekillendirilmiş ve kurumuş kapların içine suyun doldurulmasıyla, form yumuşamaya ve zaman içinde çökmeye başlar (Resim 7-8). Şekillendirmeden ziyade kurumuş çamurun su ile buluşma sürecine tanıklık eden izleyici bu noktada eserle karşı karşıya kalır. Böylelikle sanatçı; çalışmanın şekillendirme sürecinden çok, kurumasından sonra geleneksel kap formunun su ile buluşmasıyla başlattığı yıkım sürecini izleyiciye sunar (K. Lehmann ile kişisel iletişim, 30 Mart 2021).

Resim 7: Karin Lehmann, “Sediment Sampling”, 2014.

Resim 8: Karin Lehmann, “Wiedergänger” (Alm.): Tekrar Yürüyen Kişi, 1-30 Mayıs 2015.

Lehmann aynı üretim biçimi ve anlayışla yaptığı yerleştirmeyi Almanya’da Münster ve Basel’da, Londra, İsviçre ve Ekvador’da benzer biçimde, farklı mekânlarda sergilemiştir. “Tortu Örneklemesi”ni (Sediment Sampling) 2014 yılında Münster’de Çağdaş Sanat Derneği’nde (Förderverein für aktuelle Kunst) 200 adet pişmemiş form ile gerçekleştirmiştir (URL-4). Sanatçının şekillendirdiği ve kuruttuğu formların içine su doldurulmasıyla kuru bünye hızla suyu emer, çatlaklar ve parçalanır. Form suyu emdikçe yumuşar ve biçimsiz bir hal alıncaya kadar geçen geri dönüşüm süreciyle sergilenir. İzleyici; suyu emen çamurun yumuşamış, tabakalaşmış görüntüsü ve formdan geriye kalanlarla karşı karşıya kalır. Çamurun su ile birleşmesi sonucu geri dönüşüm sürecinin başlaması ve izleyicinin bu sürece tanıklık etmesi ile çalışma tamamlanır.

Aynı üretim mantığıyla açtığı diğer sergi ise; Londra’da Seventeen Galleri’de Almanca’da “tekrar yürüyen kişi” anlamına gelen “Wiedergänger” (2015) adını taşımaktadır. Pişmemiş kaplara suyun ilave edilmesiyle yumuşayan çamur, süreçle birlikte çamur halini alır. İzleyici bu nesnelere, tıpkı “Wiedergänger” gibi belirsiz bir durumda, ne bütün ne de yapılmamış bir biçimde yakalar (URL-5).

Lehmann’ın; kırmızı, beyaz ve sarı gibi farklı renklerde çamur bünyeler kullandığı yerleştirmelerinde, renkli çamurun su ile teması sonucu yüzeyde dağılımı izleyiciyi etkileyen bir başka etkidir. Su zamanla formu yumuşatarak dışarı sızmakta ve zemindeki eğimine göre akmaktadır. Kurumuş formun ıslatılmasıyla su dışarı sızmakta ve çamurun akışkan hale gelmesiyle forma ait ağız, boyun gibi belli kısımlar ise sudan etkilenmeden kalmaktadır. Sanatçının izleyiciye sunduğu bu görüntü, pek çok noktadan yoruma açıktır; Çamurun geri dönüştürülebilir olması, su ile teması sonucu yumuşaması hatta akışkan bir hal alması ve yüzeyde bıraktığı lekesele etkiler ya da formun içindeki sudan etkilenmeden, formdan geriye kalan etki ve izler gibi. Kuru formun su ile buluşması sonucu malzeme çamur haline geri döner ve böylelikle tekrardan yeni bir şey yaratma potansiyelini de içinde barındırır. Arkaik ve sade güzelliğin yok oluşu ile karşı karşıya kalan izleyici gördükleri karşısında düşünmeye sevk edilir (K. Lehmann ile kişisel iletişim, 30 Mart 2021).

Eserin geçici ya da kalıcı olmasından ziyade daha çok izleyiciye ulaşmayı hedefleyen sanatçı, görsel açıdan izleyicinin çok da yabancı olmadığı, aslında toprağın su ile temasıyla doğada tekrar eden bir

döngüyü sunar. Fakat bu döngünün izleyiciye sunuluş biçimi hem form, hem de bağlam olarak farklı olduğundan izleyici üzerindeki etkisi doğadakinden çok daha farklıdır.

JUREE KIM (1981-)

Güney Koreli sanatçı Juree Kim, uzun ve titiz bir çalışma ile çatı, baca, tuğla, duvar, pencere gibi detaylarını ustalıklıla şekillendirdiği eserlerinin üretim sürecini kendine saklarken, yıkım sürecini izleyiciye sunmayı tercih eder. Sanatçı, "...mahallesinde yıkılan 1980'ler ve 1990'lar dönemi evlerinin modellerini yapmaktadır. Bu evler, batı ve Kore mimari özelliklerinin benzersiz bir kombinasyonu ile karakterize edilmektedir" (URL-6). İnanılmaz bir şekilde detaylı çalışan sanatçının şekillendirdiği mimari yapılar, çamur bünyenin tabandan su ile teması sonucu yavaş yavaş yumuşar ve çökmeye başlar. Kim, bu yaklaşımı ile "sürekli değişen ve bazen kaybolan fiziksel çevremize büyük ilgi duyan bir sanatçı olduğunu belirtir. Ortama özgü özellikleri, kaçmak istediğimiz bir yerin günlük yaşamlarımızda yakalanan sahnelerin sansasyonel bir tanımını sunmak için kullanır (URL-7).

Resim 9: Juree Kim, "Hwigyeong Serisi" 2011, çamur ve su.

Resim 10: Juree Kim, Wedgwood Müzesi.

Sanatçı; giderek azalan zaman, tükenen ve yok olan tarih, nesnelere, yaşanmışlıklar gibi içinde bulunduğumuz süreçte sahip olduklarımızın geçiciliğini kurumuş çamurun su ile dönüşen doğal döngüsüyle izleyiciye sunar.

Sanatçının eserlerinde ele aldığı son derece detaylı mimari yapılar, yaşam mücadelesi ve koşturmacası içinde insanın göz ardı ettiği öğeler olarak görülebilir. Akıp giden zamanla birlikte aşına olduğumuz bu yapıların su ile buluşmasıyla başlayan süreçte geçirdiği yıkım, eriyen, çürüyen, tortullaşan, yitip giden güzelliğin doğallığını sunar izleyiciye. İnsanların yaşam alanları olan bu mimari yapılar, malzemenin kendi doğal sürecinde gerçekleşen çökme haliyle ortadadır. Sel baskını, toprak kayması ve deprem gibi doğal afetlerde yaşanan bu yıkım anına ait görüntüler, çamur malzemenin doğallığı içinde toprağın geri dönüşümü gibi doğal döngüye vurgu yapmaktadır.

SONUÇ

Çamur malzemenin su ile teması sonucu gerçekleşen erime ya da geri dönüşüm, anlam boyutu ile çok farklı mesaj ve iletilerde bulunmaktadır. Bu döngü aslında doğanın kendi içinde sürekli tekrar etmektedir. Yağmurun yağması ile kurumuş ve çatlamış toprak suyu içine çekmekte, çamur halini almaktadır. Suyun fazla geldiği durumlarda ise; su birikintileri ve göletler oluşmaktadır. Bu doğa için gerekli ve temel bir döngüdür. Fakat insanoğlunun belirli bir biçim verdiği ürünün ya da üretimin tekrar su ile teması çoğu zaman bozulmayı, çözünmeyi ya da yok oluşu işaret eder. Sanatçı kimi zaman bir kap formunu, kimi zaman da derin anlamlar yüklediği bir nesneyi çamurdan şekillendirir. Şekil verilen ve kuruma sonrası su ile temas eden formun ifade ettiği nesnenin yok oluşu, sanatçının ifade etmek istediği kavram, vermek istediği mesaj doğrultusunda çeşitlilik gösterir. Su ile buluşan kuru çamur bünyenin suyu emmesi, izleyiciyi tükenen su kaynakları ve yok olan yaşam alanlarımız üzerinde düşünmeye sevk eder.

Bu çalışma için sanatçıların belirlenmesinde; çamur malzeme ile şekillendirilen üretimlerin, pişirilmemiş olması ve şekillendirildikten sonra su ile buluşma süreci ve sonrası esas alınmıştır. Fakat çalışma açısından ele alınan sanatçılar araştırıldığında, David Cushway, Clare Twomey, Caroline Tattersall ve Karin Lehman'ın seramik eğitimi aldığı ya da seramik geçmişinin olduğu görülmektedir. Juree Kim ise heykel eğitimi almıştır. Sanatçıların aldığı eğitim ve uzmanlıkları şu açıdan dikkate değerdir. Bir seramikçi için, seramik üretimi çoğu zaman şekillendirme, kurutma, pişirme ve sırlama gibi birbirini takip eden süreçlerden oluşmaktadır. Fakat bu çalışma kapsamında ele alınan sanatçılar ve üretimleri bu algının büyük ölçüde değişmekte olduğunu göstermesi bakımından önemlidir. Seramiğin doğasına aykırı olan vernik, plastik veya akrilik boya gibi geçici organik malzemelerin kullanımı çoğu zaman seramik sanatçısının uzak durduğu uygulamalardır. Bu uygulamaların yanı sıra seramiğin temel malzemesi olan çamurun pişirilmeden sunulması, hatta izleyicinin malzemenin geri dönüşüm sürecine tanıklık ettiği geçici çalışmalar yaygınlık kazanmaktadır. Bu durum sanat disiplinleri içindeki sınırların erimesi kadar, seramiğin kendi içindeki standartlarının da değişmesinde etkili olmuştur. Sanatın genişleyen ifade olanakları, çamur malzemenin şekillendirme veya pişirim sürecinde istenmeyen çatlama, kuruma, kırılma, su ile teması sonucu geri dönüştürülebilir yanının öne çıkartılmasına imkân sağlamıştır. Seramik üretiminde karşılaşılabilecek bu durumları önlemek adına çok çeşitli tedbirlerin alındığı bu durumların çağdaş sanatta zengin ifade biçimleri şeklinde kullanıldığı görülmüştür. Çamur malzemenin kullanımındaki bu uygulamalar, sanatçıyı ifade ve anlatım açısından daha da özgürleştirmiştir.

Çamur malzemenin bu kullanımı seramik sanatında da geleneksel seramik üretim ve anlayışının değiştiğini göstermektedir. Bu çalışma kapsamında ele alınan sanatçılar ve üretimleri daha çok yıkım, yok olma, geri dönüşüm ve sürece odaklanmaktadır. Doğal kaynakların tükenmesi biz canlıların yaşamını tehdit etmektedir. Yok oluşu, eksilmeyi, toprağa geri dönüşü ifade etmede çamurun geri dönüştürülebilir yapısı, sanatçıya çok katmanlı bir anlatım imkânı sağlamaktadır. Malzemenin doğal yapısında var olan bu özellik; sanatçının içerik ve anlatımını destekleyen bir unsur olarak kullanılmıştır. Sanatçıların ürettiği eserler, biçimsel açıdan ele alındığında ise; David Cushway çamurdan şekillendirdiği kendi büstünü su ile buluşturmasıyla malzemenin geri dönüşüm sürecinin video kaydı şeklinde izleyiciye sunarak, insanoğlunun yaşam döngüsüne vurgu yapmaktadır. Clare Twomey ise; bildik kap-saksı formunun belirli bir zaman dilimi için tekrar tekrar doldurulmasıyla devam eden boşuna çaba ile ortaya çıkardığı yıkım sürecini izleyiciye hem güzellik hem de delilik sorgulamaları içinde sunar. Caroline Tattersall; yerleştirmelerinde pişmemiş tabak ve kâselerde suyu katı ve sıvı olarak iki farklı formda kullanımı ile diğer sanatçılardan ayrılır. Buzun çözünme süreci ve suyun form yüzeyine damlamasının sürece yayılması, kuru çamur yüzeyinde toprak erezyonu gibi farklı etkiler bırakır. Karin Lehmann; farklı renklerde yerel çamurları kullanarak şekillendirdiği geleneksel kap formunun içinden suyun sızması ve tortullaşan çamur, zeminde oluşan lekelerle daha etkili bir anlatımla izleyiciyi yakalar. Eserlerinde mimari yapıları şekillendiren Juree Kim; insan yapımı binaların, yapıların çöküşü üzerinden zeminin ayaklarımızın altından kayışına dikkat çeker.

“Çamur Malzemenin Süreç Sanatında Kullanımı” başlığı altında ele alınan bu sanatçıların üretimlerindeki ortak nokta; çamur malzemenin ilk halini alması-geri dönüşümü farklı nesnelere ve biçimler üzerinden süreç odaklı olarak izleyiciye sunmalarıdır. Çalışma kapsamında ele alınan her sanatçının şekillendirdiği öğelerin her biri, insana ve yaşamına dair belirli unsurlar olup, çamurdan şekillendirilmiştir. Çamurun su ile buluşmasıyla geriye dönüş süreci, kaynaklarını hızla tükettiğimiz dünyamızdaki yok olmaya dikkat çekmektedir. Bu yanı ile çamur; yaşamdan ölüme, var oluştan-yok oluşa dair pek çok kavramı ifade etmede kullanılan temel, doğal, bildik, tanıdık ve kolay erişilebilir bir malzemedir. Çamurun plastik dilinin sunduğu zengin anlatımı ve geri dönüştürülebilir yapısının yanı sıra, video ve fotoğraf gibi kayıt altına alma, arşivleme, tekrarlama gibi alternatif kullanımlarla seramik sanatçıları kadar çağdaş sanatçılar tarafından da tercih edilen bir malzeme olduğu görülmüştür.

KAYNAKÇA

Caroline Tattersall ile 5 Nisan 2021 tarihinde gerçekleştirilen kişisel iletişim.
Eczacıbaşı Sanat Ansiklopedisi, (2008) Yem Yayinevi, İstanbul.

Buszek, M. E. (2011) Extra/Ordinary Craft and Contemporary Art, Durham, NC: Duke University Press-Jo Dahn: "Contemporary Conceptual Ceramics" (s. 153-171)

Walden, J. (2013) Art and Destruction, Bölüm 1:, Gray L.
<https://core.ac.uk/download/pdf/29585303.pdf>

Hanaor, C., (2007). Breaking the Mould: New Approaches to Ceramics, Black Dog Publishing, London, "Contemporary Clay", Clare Twomey (s. 26-37)

Karin Lehmann ile 30 Mart 2021 tarihinde gerçekleştirilen kişisel iletişim.

Livingstone, A., Petrie, K., (2017) The Ceramic Reader, Bloomsbery Publishing, India.

O'Doherty, B., (2019) Beyaz Küpün İçinde, (Çev. Ahu Antmen) Sel Yayıncılık, İstanbul.

ELEKTRONİK KAYNAKLAR

URL-1 <https://www.davidcushway.com/sublimation/>, (Erişim Tarihi: 23 Haziran 2020)

URL-2 <https://www.youtube.com/watch?v=qbivYNGraOc>, (Erişim Tarihi: 18.03.2021)

URL-3 <http://www.claretwomey.com/press.html>, (Erişim Tarihi: 14.03.2021)

URL-4 <https://cfileonline.org/exhibition-karin-lehmann-sediment-sampling/>, Erişim Tarihi: 15.07.2020)

URL-5 <http://www.seventeengallery.com/exhibitions/karin-lehmann-wiederganger/>, Erişim Tarihi: 15.07.2020)

URL-6 <https://londonkoreanlinks.net/2017/06/26/exhibition-visit-contemporary-korean-ceramics-at-the-va/>, (Erişim Tarihi: 03.04.2021)

URL-7 <http://artwaplatform.cafe24.com/article/koreaneye2020/8/206/>, (Erişim Tarihi: 27.02.2021)

RESİMLER LİSTESİ

Resim 1: David Cushway, "Süblimasyon" (Sublimation), cam fanus, çamur, su, video, 2001
(<http://www.interpretingceramics.com/issue008/articles/05.htm> Erişim: 23.06.2020)

Resim 2-3: Clare Twomey, "Bu delilik mi. Bu güzellik mi." çamur, su, 2010, Siohan Davies Stüdyoları.

http://www.claretwomey.com/projects__is_it_madness_is_it_beauty.html#:~:text=In%20Is%20it%20madness.,without%20surprise%3B%20with%20hope%E2%80%9D Erişim: 19.03.2021

Resim 4: Caroline Tattersall, "Aftermath" 2009, Sanatçının kişisel Arşivi.

Resim 5-6: "Spode: İyi cins İngiliz porseleni, (Spode Towers), 2011, Sanatçının kişisel Arşivi.

Resim 7: Karin Lehmann, "Sediment Sampling", 2014. <https://cfileonline.org/exhibition-karin-lehmann-sediment-sampling/>, 15.07.2020

Resim 8: Karin Lehmann, "Wiedergänger" (Alm.): Tekrar Yürüyen Kişi, 1-30 Mayıs 2015.
<https://www.iloboyou.com/karin-lehmann-art-installation-broken-vessels/>, 15.07.2020

Resim 9: Juree Kim, "Hwigyeong Serisi" 2011, çamur ve su.

https://www.dodooba.com/guide_details.php?ref_id=6283&feature_type=0&fbclid=IwAR0DI_JhFmZ00bbzmeckOWcA5FBSyHuOdScbYVfgGjSXpyr9p1yQrV2PJM0 Erişim: 14.03.2021

Resim 10: Juree Kim, Wedgwood Müzesi, <https://www.kim-bagley.com/blog/the-british-ceramics-biennale-2017?c=1> Erişim: 14.03.2021